

Stuurmanskunst

Na jaren van stijging daalde het percentage weidegang in 2023 met 1,1 procentpunt. Was dit een uitzondering of staat de melkveehouderij aan de vooravond van een structurele trendbreuk? Welke oorzaken spelen er en hoe is de stagnatie te keren? Uit nieuwe cijfers blijkt weiden voordeliger dan opstallen naarmate er meer vers gras wordt opgenomen.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

Wie dit voorjaar door Nederland rijdt, kan het niet ontgaan: er grazen weinig koeien. De polders zijn leeg door een extreem nat voorjaar. Weiden is een uitdaging. Het ligt niet meer voor de hand dat het aandeel bedrijven dat weidegang toepast, stijgt dit seizoen. Daarmee lijkt een trendbreuk aanstaande. Uit onderzoek van de Duurzame Zuivelketen blijkt dat het aandeel weidende bedrijven vorig jaar voor het eerst licht afnam. Na jaren van stijging daalde het percentage weidegang met 1,1 procentpunt naar 82,8 procent (figuur 1 op pagina 7). De kentering in de opwaartse trend van de afgelopen jaren

was onderwerp van gesprek tijdens de jaarlijkse Convenantsdag Weidegang. Was 2023 een uitzondering of ligt er een structurele trendbreuk aan ten grondslag?

Hardnekkig misverstand

Kees Jaap Hin, secretaris voor Stichting Weidegang, vindt het nog te vroeg om over een trendbreuk te spreken. 'Mogelijk dat er afgelopen jaar meer weidende bedrijven zijn gestopt, het is lastig om op basis van één jaar grote conclusies te trekken. Maar we zien wel dat weidegang minder prominent op de agenda staat. Thema's als mest, broeikasgasemissies, stikstof,

betaalt zich uit

biodiversiteit of dierwaardige veehouderij vechten om aandacht. In de communicatie zie je dan dat dit ten koste gaat van weidegang. Ten onrechte, zeg ik vanuit mijn rol en overtuiging.’ De thema’s die Hin aankaart, kennen elk hun eigen dynamiek met weidegang, maar met name de eerste twee wegen zwaar. Extra afvoer van mest en meer focus op verlaging van broeikasgasemissies maken in de beeldvorming weidegang minder aantrekkelijk. Want houdt je wel mest over om af te voeren als je koeien zo veel buiten lopen? De invoering van bufferstroken en het verlies van derogatie zetten melkveehouders voor het blok, is het breed gedragen gevoel. Een hardnekkig misverstand, meent Hin. ‘Als je het sommetje maakt, dan komt er bij 120 dagen 6 uur weidegang maar 8 procent van de jaarlijkse mestproductie op het weiland terecht. Dan weet je dat voor de meeste melkveehouders mestafvoer geen reden hoeft te zijn om te stoppen met weiden. Het is meer een kwestie van plannen en eventueel extra opslagcapaciteit creëren.’ Om dit bij melkveehouders onder de aandacht te brengen gaf Hin adviseur Harm Rijnveld en Aart Pellikaan bij PPP-Agro opdracht voor de ontwikkeling van de Derogatiwijzer.

Winter- versus zomermest

De Derogatiwijzer is een tool die melkveehouders ondersteunt bij de planning van hun mestafvoer. Tabel 1 op pagina 6

laat zien hoeveel mest er in de wei blijft bij een bepaalde hoeveelheid weidegang. Door bewuste keuzes moet er – ook bij weidegang – voldoende mest overblijven om af te voeren. ‘Bedenk dat wintermest de hoogste gehalten heeft. Doordat deze mest relatief minder spoelwater bevat, is het stikstofgehalte vaak hoger. Ik ken voorbeelden waarbij het de helft scheelt. Dat maakt in de afvoerkosten nogal wat uit’, stelt Rijnveld. Zijn pleidooi is dan ook de mest vroeg in het voorjaar af te voeren, ook omdat er dan meer vraag is vanuit de akkerbouwgebieden. Extra (tijdelijke) opslagcapaciteit voor mest wordt dus steeds waardevoller.

Een andere knop om aan te draaien is het ureum in de tankmelk. Elke anderhalve punt lager ureum scheelt op een bedrijf met honderd koeien al snel 50 kuub mestafvoer per jaar. Minder eiwit (of meer energie) voeren staat dus gelijk aan minder mestproductie. Wie de mogelijkheid heeft om (jong)vee op stro te huisvesten, kan via dat spoor de excretie nog terugschroeven. Bij een ureum van 20 en een melkproductie van 9000 kilo melk per koe maakt het een verschil van 17 kilo stikstof per koe per jaar.

Rijnveld beaamt de stelling van Kees Jaap Hin dat mestafvoer geen aanleiding hoeft te zijn om te stoppen met weidegang. ‘Het is wel zo dat bedrijven die veel weiden – zeg meer dan 3000 uur – en mest moeten afvoeren, in het voorjaar mest

weide-uren per dag x aantal weidedagen per jaar	m ³ mest in wei per jaar	m ³ mest in wei per dag	m ³ mest in stal per dag	dagen nodig om 1000 m ³ mest te 'sparen' in put
0	0	0,0	10,2	98
6 x 120	239	2,0	8,2	122
8 x 180	478	2,7	7,5	133
12 x 180	717	4,0	6,2	161
20 x 200	1.327	6,6	3,5	229

Tabel 1 – Aantal benodigde dagen om 1000 kuub mest te 'sparen' in de put voor een bedrijf met 100 koeien bij een bepaald aantal uren en dagen weidegang

tekortkomen. Dat speelt als ze in die periode willen afvoeren en tegelijkertijd al het eigen land bemesten.' Daarom loont het volgens hem om eens door te rekenen hoeveel mest je kunt uitrijden als je voldoende in de put over wilt houden voor afvoer in het voorjaar. Daar is de Derogatiereguleerder voor bedoeld. 'Het laat zien of je mest moet sparen en baat hebt bij een investering in mestopslag. Maar er is geen technische reden aan te wijzen voor een afname van weidegang door mestafvoer. Het gaat om het sentiment dat leeft, met name bij erfbetreders', zegt Rijnveld.

De PPP-Agro-adviseur merkt dat veehouders vaak het advies krijgen om de koeien voortaan 's nachts maar op te stallen om zo mest te sparen. Om harder te melken met minder koeien en zo evenveel melk te blijven leveren, bijvoorbeeld door meer krachtvoer te voeren en driemaal daags te gaan melken. Dat beperkt dan de kosten voor mestafzet en verhoogt de productie van het grasland. Maar de vraag is of die extra melk er wel komt. Als dat niet het geval is, verdient vooral de erfbetreder extra rendement en niet de veehouder zelf.

Nauwelijks verband weidegang en CO₂-emissie

Kees Jaap Hin van Stichting Weidegang noemt ook de focus op broeikasgasemissie als reden waarom de aandacht voor weidegang verslapt. De premie die FrieslandCampina uitkeerde voor weidegang, was tot voor kort 2 euro per honderd kilo melk. Nu is dat teruggebracht tot 1,30 euro. Met een lage CO₂-emissie viel eerder 0,10 euro per honderd kilo melk

te verdienen. Nu kan dat oplopen naar maximaal 1,50 euro. Ook hier is het de beeldvorming die voor weidegang nadelig kan uitpakken. Het idee dat een hoge productie per koe, meer mais in het rantsoen en een hogere opbrengst van het grasland de emissie van CO₂ reduceren, klopt wel, maar het is niet per definitie waar dat weidegang bijdraagt aan een hogere emissie. Figuur 2 op pagina 7 laat zien dat er nauwelijks verband is tussen weidegang en CO₂-emissie per kilogram melk. 'We monitoren goed wat het effect van het verlagen van de weidetoeslag is op het percentage weidegang en de inkomsten van een bedrijf,' vertelt Jan-Willem ter Avest, woordvoerder bij FrieslandCampina. Weidegang blijft voor FrieslandCampina volgens hem een belangrijke prioriteit. 'We zien dat de huidige vergoeding voor de meeste bedrijven nog steeds aantrekkelijk genoeg is om te kiezen voor weidegang. Weidegang kan goed samengaan met het werken aan klimaat. Daarom profiteren ook weidegangbedrijven van de klimaattoeslag.'

Dat komt vooral doordat weidegras een lagere methaanuitstoot teweegbrengt dan ingekuuld gras, zegt Harm Rijnveld. Wie dus veel vers gras in de koe krijgt, haalt ook met weidegang een lage footprint. Dat de niet-weidende bedrijven in figuur 2 per kilo melk alsnog iets lager uitkomen dan collega's die wel weiden, komt doordat koeien op een stalrantsoen gemiddeld genomen iets meer melk geven, legt Rijnveld uit. Weidegang is dus vooral gunstig voor het milieu en de portemonnee als er ook werkelijk veel vers gras wordt opgenomen.

Ruim 7,5 euro meer saldo bij veel vers gras met weidegang

Extensieve melkveebedrijven met een hoog aandeel vers gras in het rantsoen halen een aanmerkelijk hoger saldo dan intensieve collega's die weinig vers gras voeren. Het verschil tussen de groep met veel vers gras in het rantsoen (1512 kg droge stof per koe per jaar) en weinig vers gras (696 kg droge stof per koe per jaar) is meer dan 7,50 euro per honderd kilo melk. Dat blijkt uit cijfers van ruim 1100 klanten van Flynth.

Alle bedrijven halen vers gras op via weidegang, een enkel bedrijf ook met zomerstalvoeding.

Weidegang draagt volgens deze cijfers aantoonbaar bij aan het rendement, met name als er ook werkelijk vers gras uit de weide wordt opgenomen. Het hogere saldo voor de bedrijven met veel vers gras in het rantsoen is een gevolg van met name minder kracht-

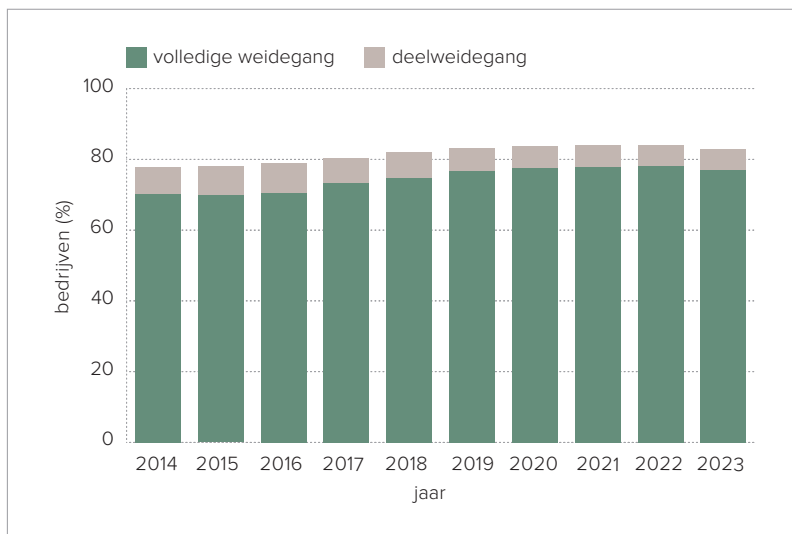
voerconsumptie, minder mestafzet en minder verlies door conservering en inkuilen. Het eigen ruwvoer wordt dus beter benut. Je hoeft minder kosten te maken voor aankoop van voer of het bewerken van het land. Hans Scholte, beleidsadviseur bij accountantskantoor Flynth, is niet verbaasd over de nieuwste cijfers. 'Kijk je naar de mineralen-

stromen op een melkveebedrijf, dan lopen die vaak gelijk met de geldstromen.'

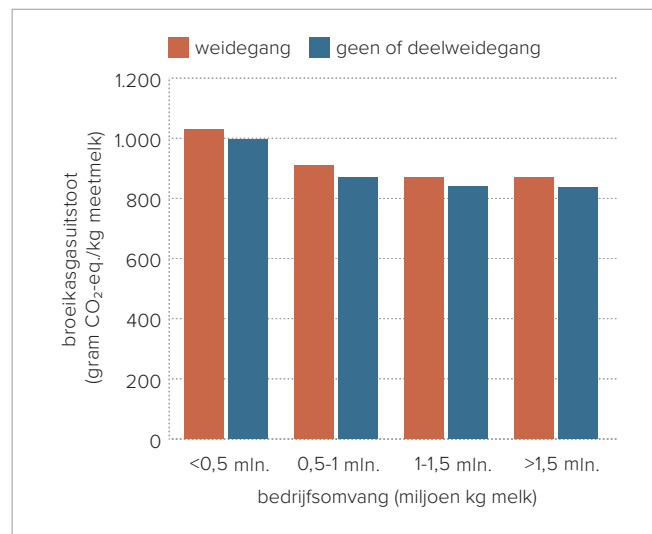
De cijfers van Flynth laten ook een verschil zien in CO₂-emissie bij bedrijven met veel of met weinig vers gras. De emissie van CO₂ is ruim 20 procent hoger bij de bedrijven met veel vers gras.

Tabel 2 – De relatie tussen intensiteit en CO₂-emissie, versgrasopname en saldo (bron: Flynth)

intensiteit (kg melk/ha)	CO ₂ -emissie productie melk	versgrasopname bij weiden (kg/koe/jaar)	versgrasopname bij zomer- stalvoeren (kg/koe/jaar)	saldo melkvee (euro/100 kg melk)
0-12.000	1.076	1.512	26	34,72
12.000-16.000	947	1.171	47	33,92
16.000-20.000	887	935	65	32,00
20.000-24.000	871	794	60	30,17
24.000-80.000	860	696	81	27,19
gemiddeld	938	1085	52	31,47

Figuur 1 – Aandeel melkveebedrijven met gedeeltelijke of volledige weidegang in de periode 2014-2023 (bron: ZuivelNL)

Figuur 2 – Effect van weidegang op broeikasgasuitstoot bij verschillende bedrijfsomvang (bron: FrieslandCampina)

En dan komt het gesprek over het nut of belang van weidegang ineens op een ander spoor. De kracht van vers gras is low input. Mineralen die je niet verliest (door conservering), hoef je ook niet aan te kopen. ‘Ga maar eens draaien aan de knop van vers gras. Als we de verschillen in de KringloopWijzer zien, is daar nog veel te winnen’, weet Hans Scholte, bedrijfsadviseur bij accountantskantoor Flynth. Hij bracht in beeld welke relatie het aandeel vers gras heeft in de financiële resultaten. Uit een analyse van ruim 1100 melkveebedrijven blijkt dat het saldo op bedrijven met het hoogste aandeel vers gras in het rantsoen ruim 7,5 euro per honderd kilo melk hoger ligt dan op bedrijven met het laagste aandeel vers gras op de menukaart (zie kader op pagina 6).

Melken van vers gras

Het rendement van weidegang hangt dus vooral samen met de hoeveelheid vers gras die koeien uit de wei ophalen. Met de invoer van de weidepremie zijn er ook bedrijven geweest die vooral de staldeuren weer openzetten vanwege het extra melkgeld. En vanwege het imago van de melkveehouderij, wat op zichzelf ook een legitiem argument is. Kees Jaap Hin: ‘Er zijn verschillende groepen weiders. Je hebt de groep waarbij weiden echt onderdeel van het bedrijfssysteem is. Deze bedrijven verdienen niet alleen geld aan de premie, maar ook aan de lagere kosten. Zij zullen blijven weiden, al ga je op je kop staan. En je hebt de groep die wel zijn best doet om de koeien buiten te laten, maar waarbij de koe relatief weinig vers gras opneemt. Die veehouders weiden vooral om het imago en de weidepremie.’

Bert Philipsen herkent die stroming in groepen weidende melkveebedrijven. De graslandonderzoeker van Wageningen Livestock Research denkt dat er nog veel winst is te pakken als melkveehouders de voordelen van vers gras gaan inzien. ‘Als je meer melk uit eigen ruwvoer en met name vers gras kunt produceren, geeft dat als voordeel dat je je eigen land beter benut. Dat zal zich financieel ook doen gelden’, onderstreept hij de cijfers van Flynth. ‘Het kengetal meetmelk uit ruwvoer zou een goed vertrekpunt zijn om bewustwording onder boeren te bevorderen. Het belang van vers gras is dat je minder vem en dve nodig hebt uit aangekochte voeders. We weten dat vers gras grofweg 5 tot 10 cent per kilo droge stof goedkoper is dan kuilgras. En we

weten dat het omslagpunt om daar merkbaar resultaat van te zien rond de 700 tot 800 uur weidegang per jaar ligt. Weid je meer dan 800 uur, dan levert weidegang per saldo meer op dan het kost.’

Het project Grip op Gras brengt de versgrasopname lopende het seizoen scherper in beeld. Volgens Philipsen zou het goed zijn om die data te koppelen aan het rendement van de 150 deelnemers. Daar zou een beeld uit naar voren moeten komen dat lijkt op de analyse van Flynth.

Weiden vergt stuurmanskunst

Weidegang is dus goed voor de portemonnee als je er maar bewust voor kiest, en dus zorgt voor opname van vers gras. Geld verdienen met weiden is daarmee een vak op zich. Het aandeel vers gras dat koeien opnemen, is te sturen met de hoeveelheid bijvoeding op stal, met het beweidingssysteem, de bemesting en is ook afhankelijk van de grootte van de huiskavel. Daarnaast is het niet per definitie waar dat weidegang ten koste gaat van de prestaties op het vlak van milieu. De methaanemissie zie je vaak dalen als er effectief vers gras in de wei wordt opgenomen. ‘Het ligt vaak genuanceerd’, zegt Kees Jaap Hin. ‘De ammoniakemissie gaat met weiden pas echt omlaag als je het ruw eiwit in het rantsoen binnen de perken houdt. Dat kan ook met veel vers gras, maar vraagt wel stuurmanskunst.’

Terug naar die volle agenda met al die thema’s die om aandacht vragen. Hin wil er vooral voor waken dat de sector één voor één aan de slag gaat met de thema’s. Hij pleit ervoor om alle thema’s integraal aan te pakken. Uiteindelijk moet het allemaal ook op één boerenerf samenkomen. Stimuleren van weiden en vooral grazen moet volgens Hin een belangrijk onderdeel blijven van die aanpak. |

Samenvatting

- Extra mestafvoer hoeft geen reden te zijn om te stoppen met weiden.
- Een hoge versgrasopname (via weiden) draagt bij aan hoger saldo.
- Weidegang gaat niet per definitie ten koste van milieuprestaties.